

OBORNI TERÉZ

FRÁTER GYÖRGY SZERVITORAINAK ÉS FAMILIÁRISAINAK JEGYZÉKE A CASTALDO-KÓDEXBEN, 1552

*Az ELTE 1991–1994 között levéltár szakon tanult diákjainak,
szeretett egykori első tanítványaimnak,
Fons folyóirat lelkes indítócsapatának, remélve, hogy
megérte nemesnek, küzdőnek és szabadlelkűnek maradniuk...*

Halott úrnak nincs szervitora — tartotta a korabeli közmondás, arra utalva, hogy életüket és korábbi befolyásukat elveszített urukat mégoly közeli szolgák is gyakran megtagadták, vagy a haláleset után nyomban szétszéledtek, új urakhoz pártoltak. Azt, hogy a saját korában sokak által nagyra becsült, de sokak által gyűlölt György barát nemesi szolgálói vajon hogyan viszonyultak elhalt urukhoz és mi lett velük a barát halála után, kinek ívelt fel pályafutása és kik tűntek el a későbbi évtizedekben, ma már nehéz nyomon követni. Egyáltalában annak a széles szervitori-familiárisi körnek a feltárása, amelynek tagjai az 1540-es évtizedben a barát szolgálatában álltak, rendkívüli aprómunkát igényel, ezért is örvendetes, ha előkerül egy bőséges lista. Ekkoriban az Erdélyt és a tiszántúli vármegyéket magában foglaló országrészt szűnni nem akaró pártoskodás jellemezte, a vezető politikusok-katonák körének egyik része Izabella királynő mellé állva szilárdan meg akarta tartani az országot a Szapolyaiak kezén, a másik fele pedig, György barát hívéül szegődve, az ő irányvonalát, elképzeléseit, azaz a keleti országrész Ferdinánd kezére juttatását támogatta. A királynő és barát mellett egyaránt kialakult egy szűkebb, főurakból és nemesi szervitorokból csoportosulás, amelyeknek tagjai esetenként változhattak.

A Fráter György körül egy évtized alatt kiépített óriási szervitori-familiárisi kör alakult ki, amelynek egyik, számára is rendkívül fontos részét képezte az általa fegyverben tartott katonaság. Mivel a szórványos forrásadatok arra vallanak, hogy a kincstartó az 1540-es években mindvégig bőséges bevételre tudott szert tenni Erdélyből és a tiszántúli részekből, feltehetjük, hogy ebből szervitorai ellátmányát és katonái zsoldját is rendszeresen ki tudta fizetni. A várak, uradalmak élén álló, kormányzati vagy követi feladatokat ellátó szolgálóiról talán még előkerül, vagy aprólékos adatgyűjtés nyomán készülhet összegző lista, de az alábbi kimutatás, ha később kiegészítésre is szorul, már önmagában rendkívül értékes adatokat tartalmaz. Annál is inkább, mert olyan nevek tűnnek föl a barát szervito-

rai-familiárisai között, akik közül jó néhányat a következő évtizedek befolyásos katonai-politikai pozícióiban láthatunk viszont.

Történetíróink egy része feljegyezte, hogy Fráter György a szolgálival mindig tisztességesen bánt, és megbecsülte őket, de hogy ezek később mennyire tartottak ki szörnyű véget ért dominusuk mellett, arról csak benyomásaink lehetnek. Szamosújvári várnagya, Bánk Pál, aki 1551 szeptemberének végétől a barát vajdává történt kinevezésétől alvajdája is volt, például ura halála után meglehetősen ellenségesen nyilatkozott róla. Jó néhányan azonnal átálltak Ferdinánd szolgálatába, mint például Ödönffy László, aki pedig Izabella familiárisának György barát rettenthetetlen hívének számított korábban. Mások nem tagadták meg a püspökkinestartót, s halálát követően is az ő szervitorának vallották magukat. Ismert Fráter György egykori tisztségviselő szolgáinak 1552 januárjában, Váradon kelt, Castaldo generálishoz írt levele, amelyben mint a barát régi szolgálói, kérik a katonai helytartót, hogy védje meg őket a birtokaiban és tisztségeikben zaklatóktól.¹ A panaszlevelet aláíró szervitorok között szereplő személyek szinte mindannyian feltűnnek az alább közlendő listában is, amely a milánói Castaldo-kódexnek nevezett kolligátumban maradt fenn.² A jegyzék maga feltehetőleg már a barát halálát követően, 1552-ben készült, amire az utolsó mondatok egyikéből következtethetünk, amikor is két alvajda fizetéséről esik szó. 1552 áprilisában Ferdinánd ecsedi Báthory Andrást nevezte ki Erdély vajdájává, aki azonban csak egy esztendeig töltötte be hivatalát, s ebben az évben mellette a már említett Bánk Pál és Ödönffy László viselte az alvajdai tisztséget, utóbbi egészen 1556-ig.³ (Bánk Pált 1553-tól Dobó Domokos váltotta.) Ödönffy 1546-ban a váradai vár tiszttartója, 1550-ben a székelyek ispánja és Görgény váranak praefectusa is volt.

Az alábbi névsor rendkívül sokat mondó. A korabeli erdélyi vezető családok jelentős részének felnőtt férfijai vagy fiatalemberei közül sokan álltak György

1 A levél aláírói voltak: „Pázmán Péter, Barthakovich János, Mihály deák, Horvát György, Varkócs Tamás, Bethlen Gábor, Was László, Edenffy László. Bethlen György, Perussit Gáspár, Melit György.” Ld. Erdély történetére vonatkozó regesták 1551–1553-ig. Első közlemény. Közli: B[arabás] S[amu]. In: Magyar Történelmi Tár 3. sorozat 14. köt. (1891) 447. p.

2 A milánói Biblioteca Ambrosiana G 275 inf. jelzetű, ún. Castaldo-kódex mikrofilmjét Kovács Zsuzsa irodalomtörténész bocsátotta rendelkezésemre, amit ezúton is köszönök!

3 Nagymihályi Ödönffy/Edenffy László Zemplén megyei származású nemes, Izabella és György barát familiárisa, hűtlensége és garázdálkodásai miatt a magyar királyi helytartói tanács (Locumtenens et consilarii) 1549-ben kérte megbüntetését, előbb Salm főhadparancsnoktól, majd Ferdinándtól. Ld. *R. Kiss István: A magyar helytartótanács I. Ferdinánd korában és 1549–1551. évi leveles könyve.* Bp., 1908. 138–140. p.; Ld. még: Magyar Történelmi Tár 5. sorozat 3. köt. (1934) 282–285. 409–410. p.

barát szolgálatában. Olyan, a későbbi évtizedekben nem csekély politikai-katonai szerepet vivő személyek, mint Kendy Ferenc, somlyai Báthory András, Apafy Gergely, Némethy Ferenc vagy Báthory Kristóf is feltűnnek az alábbi névsorban. Kendy az 1540-es években rendszerint az erdélyi politikum élvonalában helyezkedett el, kezdve onnan, hogy részt vett a Balassa-Majláth-féle összeesküvésben, 1539–1540-ben, majd kényszerből elfogadta ugyan a barát hatalmát, de nagyratörő terveket dédelgetett. Köztudott volt kortársai számára, hogy korábbi alvajdaságát kevésnek találta, és mindenáron erdélyi vajda szeretett volna lenni. Az 1540-es évtized végének politikai harcaiban a királyné mellé állt, sőt 1550 nyarán annak érdekében igyekezett részországgyűlést összehívni, hogy azon Fráter György helytartói tisztségében való megtartásáról vagy letételéről értekezzenek.⁴ 1551 tavaszán viszont Kendy már György barát terveinek támogatójaként arra próbálta a királynét rávenni, hogy engedjen Fráter György óhajának, és adja át a keleti részeket Ferdinánd uralma alá.⁵ Kendy jelentős hadvezéri sikereket is elért, amikor 1551 őszén a három irányból is Erdélyre támadó seregek ellen Nádasdy Tamással együtt a moldvai határszél védelmére rendelte őt Ferdinánd.⁶ Nem tudni, Kendy Ferenc mennyire lehetett őszinte Habsburg-párti, de az bizonyos, hogy Castaldo katonai helytartótól birtokadományban részesült,⁷ sőt 1553 tavaszán Dobó Istvánnal együtt megkapta az áhított vajdai kinevezést Ferdinándtól.⁸ Ennek ellenére az erdélyi Habsburg uralom ideje alatt szinte mindvégig az a hír járta, hogy Izabella és fia visszahozatalát pártolná, és annak érdekében munkálkodik.⁹

Enyingi Török Ferenc, Török Bálint kisebbik fia, szintén György barát szervitoraként szolgált Erdélyben, bár a család jobbára a Habsburg oldalon állt.

4 Erdélyi Országgyűlési Emlékek III. 1576–1596. Szerk.: Szilágyi Sándor. Bp., 1877. 311. p. (Monumenta Hungariae Historica II. Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae 3.)

5 *Kropf Lajos*: Castaldo Erdélyben. Második sorozat. V. közlemény. In: *Hadtörténelmi Közlemények* 9. (1896) 311. p.

6 Ferdinánd levele Fráter Györgyhez, Bécs, 1551. szeptember 27. Fráter György levelezése 1535–1551. Közli: Károlyi Árpád. Bp., 1881. 303–305. p.

7 *Neumann Tibor – Pálffy Géza*: Főkapitányi és főhadparancsnoki adományok a 15–16. századi Magyarországon. In: *Levéltári Közlemények* 80. (2009) 245–248. p.

8 A Kendy család jelentőségéről újabban: *Horn Ildikó*: *Az ismeretlen Kendyek*. In: *Művészet és mesterség*. Tisztelgő kötet R. Várkonyi Ágnes emlékére. Szerk.: Horn Ildikó et al. Bp., 2016. 161–184. p.

9 *Veress Endre*: Erdély fejedelmi interregnuma. Izabella királyné diplomáciai működése 1551–1556. Külföldi levéltári kutatások alapján. Bp., 1899. (Értekezések a történeti tudományok köréből 18.) 54. p.

1550-ben testvérével, Jánossal együtt mint Hunyad vármegye ispánjai tűntek föl, majd Ferenc az ezt követő években szintén az Erdély védelmében folyt harcokban szerzett magának hírnevet. 1552-től már a Dunántúlon találjuk, ahol a Hegyesd, Pápa és Veszprém körüli harcokban vett részt, 1571-ben halt meg.¹⁰ Somlyai Báthory András a Szapolyai-párti erdélyi vajda, Báthory István és Thelegdy Kata fia, az 1540-es években a barát szolgálatában állt, de nem volt ellenséges érzülettel a Habsburgok irányában sem. Felesége Majláth István és Nadasdy Anna leánya, Majláth Margit révén jó viszonyt ápolt Nadasdy Tamással, és Erdély Habsburg uralom alá kerülése idején örömmel szolgált Ferdinándnak. Izabella és fia visszatérését követően azonban a királyné udvartartásában is nagy tekintélyre tett szert, sőt a királyné uralma végén udvarmestere is lett.¹¹ Az ő fiai voltak Báthory Boldizsár és András bíboros, unokája pedig Báthory Gábor fejedelem.

A listában az első között feltüntetett Ödönffy László, Varkocs Tamás, Kendeffy János mint Fráter György szervitorai, szintén katonaként tűntették ki magukat az 1551 őszen-télen Erdélyért folytatott harcokban.¹² Patócsy Ferenc, Izabella királynő rendíthetetlen híve maradt mindvégig, nem ritkán Fráter Györggyel is szembe menve. Még 1541-ben jutott Gyula várának birtokába, amit 1551 szeptemberében Fráter György örök adományként kért számára Ferdinándtól, de 1552 tavaszán mégis átadni kényszerült a Habsburg hatalmat képviselő Castaldo megbízottjának.¹³ A listában szereplő kisebb jelentőségű, de a korszak politikai-katonai küzdelmeiből ismert nemesi családok közül legtöbbször az Erdély körüli vármegyékből, Biharból, Csanádból és a Temesvárhoz közeli végekről származtak, mint a Muthnokyak, Budaházyak, Árthándyak. Mindannyiuk életör-

10 Németh Béla: Szigetvár története. Pécs, 1903. 90. p.

11 Somlyai Báthory András levelei Nadasdy Tamáshoz 1549–1559. I–II. közlemény. Közli: Komáromy András. Magyar Történelmi Tár 4. sorozat 6. köt. (1905) 88–111., 223–232. p.

12 Az 1551–1552. évi erdélyi háborúra és a névsorban is feltüntetett személyek szerepére a hadi eseményekben ld: *Szántó Imre*: Küzdelem a török terjeszkedés ellen Magyarországon. Az 1551–52. évi várháborúk. Bp., 1985.; és újabban számos kiegészítő adattal: *Papo, Gizella Németh – Papo, Adriano*: Le guerre turche in Ungheria 1551–1553. Trieste, s. d. [2018]

13 Eperjesi Patóchy Ferenc, a család előnevét a korábban Zaránd majd Békés megyéhez tartozó, a gyulai vártartomány részét képező Eperjes mezővárosáról vette. Ld. *Zsilinszky Mihály*: Patócsy Ferenc I–II. közlemény. Századok 22. (1888) 611–621., 714–726. p.; Fráter György levele 1551. szeptember 15-én kelt: Fráter György levelezése i. m. 287–288.; Az Eperjes lokalizálásával kapcsolatos kérdéseket tisztázta: Kristó Gyula: Békés megye a honfoglalástól a törökvilág végéig. Nyolcszáz esztendő a források tükrében. Békéscsaba, 1981. (Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból 9.) 77., 109–110., 187. p.

ténete ezer szállal kötődik az 1551–1552. évi Erdély körüli harcokhoz, és miként a felsorolás bizonyítja, György barát személyéhez is.

A székelyek közül elsőként a Mihályfi család két tagja tűnik föl a listában, de a Daczók, Lázárok mellett Bernáld Ferenc, Béli Ferenc, Forró Simon és mások is ismert, nevezetes korabeli családok tagjai. A Marosszékből birtokos, később koroknai előnevet szerző Mihályfi Tamás kapcsolata György baráttal már 1540-től adatolható, 1542-ben a székelyek részéről tagja volt az Izabella királynét Erdélybe hozó rendi követségnek, nem véletlenül vezeti ő a székely szervitorok névsorát.¹⁴ A sepsiszentgyörgyi Daczó család tagjai közül Pál az 1550-es évek elején szintén a királynő környezetében tevékenykedett, de mint a felsorolásból kitűnik, több családtag is szolgált Fráter György szervitoraként.¹⁵ A Csíkszékből, Gyergyóban és Marosszékből is birtokos Lázár családnak szintén három tagja szolgált a barát seregében.¹⁶

A névsorban azonnal szembeűnik a horvát családnevek rendkívül nagy aránya. A pusztán csak Horvátnak nevezett, vagy egyéb horvát családnevet viselő szervitorok és familiárisok nagy száma György barát környezetében nem meglepő. Azt korábban is tudni lehetett, hogy János király mellé majd György barát mellé is számos menekült nemesi család sarja érkezett a déli horvát területekről, akiket inkább dalmát-horvát származásúaknak szokás említeni. Sokan közülük kiemelkedő kormányzati pozíciókat szereztek meg, miként az leginkább Fráter György történelmi szerepe bizonyítja. Az Erdélyben György barát mellett szolgáló, rendszerint katonai alvezéri tisztségeket betöltő, vagy várak, uradalmak élére kijelölt horvát eredetű katonai vezetőkkel kapcsolatban érdekes összefüggésre mutathatunk rá, illetve az alább közlendő listával erősíthetjük meg azt az észrevételt, amelyet Petrichevich Horváth Emil egy 1941-ben megjelent cikkében fogalmazott meg. Horváth Emil úgy vélte ugyanis, hogy a középkorban neves horvát Mogorovich nemzetségből származó Utiesenovich György [horvát helyesírással: Juraj Utiešenić/Utiešenović] az ugyanezen nemzetségből származó rokon családokból toborozta az Erdélyben mellette szolgáló katonai alvezéreit,

14 Mihályfi Tamás életéhez sok információt hoz: *Simon Zsolt*: Göcsi Máté református püspök (1530 körül–1585) In: *Pál-Antal Sándor – Simon Zsolt*: Teremtő életek. Marosvásárhelyi személyiségek. Marosvásárhely, 2011. 229–230. p. és 16–17. lábj.

15 *Pál-Antal Sándor*: Marosvásárhely története. A kezdetektől 1848-ig. Marosvásárhely, 2009. 104. p.

16 A Lázár család szerteágazó történetének összefoglalása újabban: *Garda Dezső*: A Lázár család marosszéki otthonalapítása a 16. században. In: *A Maros megyei magyarság történetéből 3*. Szerk.: Pál-Antal Sándor – Simon Zsolt. Marosvásárhely, 2012. 60–74. p.

legbizalmasabb szolgálattévőit. Ide sorolta a Draskovichokat, a Perusichokat, a Korlátovichokat, a Petrichevicheket, az Ukichevicheket, a Barbarichokat, a Benkovichokat, a Bartakovichokat.¹⁷ A Subich nemzetségbeli brebiri Melich/Melith család anyai ágon, azaz a Petrichevichek révén állt távoli rokonságban Fráter György családjával, így az ez idő tájt az ő szolgálatában álló három fiú, Pál, György és Ferenc szintén nem véletlenül tartozott a legmegbízhatóbb horvát szervitori csoporthoz.¹⁸ Melith György 1546-ban Kisvárdra várának kapitányaként szolgált, és tartotta meg a várat György barát kezén, Ferdinánd követelése ellenére.¹⁹

A Bartakovichokról a szerző azt állapította meg, hogy ők György barát atyai nagybátyjától egy Bartok nevezetű Utiesenich családtagtól származtak, amit az igazol, hogy egy Bartakovich családtag 1581-ben egyúttal Utiesenichnek (Uthessewich) is vallotta magát.²⁰ Valóban, egy Bartakovich családtag is található a szolgálattévők között. Az egyszerűen csak Horvátként megnevezett személyek persze utólag nehezen azonosíthatók, de nevük így is egyértelműen jelzi származásukat. Közülük az egyik legérdekesebb személy egy bizonyos Horvát György volt, aki György barát váradi püspöki serege kapitányaként ismert. Talán azonos lehet a listánkban előkelő helyen szereplő tinnini Bojnichich (Horvát) Györggyel, aki állítólag rokona volt, de mindenképpen a legszűkebb bizalmi köréhez tartozott. 1543-ban a barát alkincstartójaként is feltűnt, majd mintegy négyszáz főnyi katonával János király halála után Budára érkezett a vár biztosítása céljából. Budát ura, György barát nevében Batthyány Orbánnal közösen védelmezte Ferdinánd hadaival szemben. Bojnichich már a negyvenes évektől fogva számos követi megbízatást kapott, 1550-ben és 1551-ben somlyai Báthory Andrással együtt több ízben képviselték Fráter Györgyöt, egy alkalommal György barát nevében jártak ecsedi Báthory Andrásnál. Kérdéses, hogy ugyanő lehetett-e az a „költő” is, aki a kincstartó halála után gúnyverset írt a pokolba került, és onnan földi

17 *Raduchi és Széplaki br. Petrichevich Horváth Emil*: Fráter György leszármazása. In: Magyar Családtörténeti Szemle 7. (1941) 10. sz. 227–228. p.

18 *Lukics Pál*: A Briberi Melith-család genealógiája. In: Turul. A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közlönye 44. (1930) 97–98. p.; *Báró Petrichevich Horváth Emil*: A brebiri grófok. In: Magyar Családtörténeti Szemle 4. (1938) 8–9. sz. 190–203. p.

19 *Ács Zoltán*: A kisvárdai vár XVI. századi hadi krónikája a korabeli források tükrében. In: Hadtörténelmi Közlemények, 29 (1982) 63. p.

20 *Petrichevich Horváth E.*: Fráter György leszármazása. i. m. 229. p.

pályafutására visszatekintő barát nevében, és aki e versében kegyetlennek, erőszakosnak, nagyravágyónak mutatta be egykori urát.²¹

A feljegyzés készítője a névsor végén a barát más váraiban lévő katonaságát is feltüntette, s végül összegezte a György barát rendelkezésére állt hadak létszámát, mégpedig 4096 főben. A hosszabb hadtörténeti fejtegetést mellőzve, a hadak létszámához, más fegyveres expedícióra indított seregekkel való összevetéséhez a témához kapcsolódóan újabban megjelent tanulmányt, Korpás Zoltán és B. Szabó János írását használtam fel.²² A szerzők nagyívű áttekintést adnak a XVI. század közepén Európában, leginkább a Habsburgok által a különféle hadszíntereken bevetett hadak szokásos nagyságáról. Megállapítják, hogy az Erdélyt Castaldo tábornok vezetésével 1551 nyarán megszálló katonaság — azaz 5700 gyalogos és 1700 lovas — egészében véve nem számított szokatlanul kicsinek, sőt, a korabeli viszonyok közepette átlagosnak mondható egy-egy régió megtatására. Ehhez még hozzájárultak a következő években érkező kiegészítő kontingensek, amelyek révén 1552-re egészében véve mintegy 30 000-re teszik a magyarországi hadszínterre felvonultatott királyi zsoldosok létszámát. Ezekhez a számokhoz viszonyítva az alábbi feljegyzésben összegzett, Fráter György által szervitorai s familiárisai révén fegyverben tartott hadainak létszáma egyáltalában nem számított szerénynek. Ráadásul ez a katonaság bármikor kiegészülhetett óriási, több tízezerre növekvő hadsereggé, mint például 1551 végén, amikor is György barát teljes felkelésre szólította föl Erdélyt.

A feljegyzésben a szervitorok és familiárisok név szerinti felsorolása után az szerepel, hogy az illető személy hány lóra kapta ellátmányát, egyfajta „készenléti pénzként”, de egyúttal arra is következtethetünk belőle, hogy egy hadjáratra az adott személynek majd hány lovassal kellett felvonulnia. A havi ellátmány összegét nagyjából egy lótartra két-három forintra becsülhetjük, bár pontos adataink erre nézve nincsenek. Az 1552 tavaszán Ferdinánd által Varkocs Tamás kapitányi kinevezésével egyidejűleg úgy rendelkezett, hogy a váradi várba rendelt gyalogság számára a kapitánynak havi négy, a tizedeseknek három, a közkatonáknak

21 *Veress Endre*: Izabella királyné 1519–1559. Bp., 1901. (Magyar Történelmi Életrajzok) 244. p.; *Kovács Zsuzsa*: Horváth György: Fráter György epitáfiuma. In: *Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközleménynek* (2012–2013) 51–56. p.

22 *Korpás Zoltán – B. Szabó János*: „Ha követségbe jöttek sokan vannak, de ha katonának, kevesen.” Az 1551-es országegyesítési kísérlet katonai hátteréhez: 16 századi Habsburg haderők és stratégiák Európában. In: *Mozgó frontvonalak. Háború és diplomácia a várháborúk időszakában 1552–1568*. Szerk.: Bujdosné Pap Györgyi – Fejér Ingrid – H. Szilasi Ágota. Eger, 2017. (Studia Agriensia 35.) 89–116. p.

két forintnyi zsold járjon.²³ Az 1562. évi erdélyi országgyűlés elrendelte, hogy a székelyek közül a főnépek három-öt lóval vonuljanak hadba, amelyre havi két forintos ellátást kapjanak a kincstártól, plusz éves ellátmányként a „jargalásnak” [jahrgeld — évpénz] nevezett nyolc forintot. A lófőknek egy hónapig ingyen kellett katonáskodniuk, s azt követően havi két forintot kaptak a kincstártól. A köznép ilyesfajta fizetéséről ekkor nem rendelkeztek.²⁴ Mindezeket a jegyzék készítéséhez közeli évekből származó adatokat a korabeli zsoldösszegek ismeretése végett hoztam példaként, de még ezeknek ismeretében sem bátorkodom megbecsülni, hogy Fráter Györgynek mekkora összegre volt szüksége egy ilyen méretű sereg fegyverben tartásához. Annyit mindenesetre leszögezhetünk, hogy a minden bizonnyal jelentős összeget György barát elő tudta teremteni. A készleteti hadak felsorolását követően még megtudjuk, hogy az alvajdák fejenként ezer forintot kaptak, és ugyanennyit kapott a székelyek ispánja. A barát szervitorainak és familiárisainak egyelőre a legteljesebb képét tárja elénk az alábbi lista, amely további kutatások kiindulópontja lehet.

A jegyzék adatainak összegzése

Szervitorok/familiárisok csoportja	Név szerint felsorolt személyek száma	Lótartás száma
Magyarországi és erdélyi szervitorok együttes csoportja	103 fő	1629
Ifjak/apródok	32 fő	116
Trombitások dobos	7 fő 1 fő	15
Erdélyiek	41 fő	437
Székelyek	25 fő	215
Csanádon lévő gyalogosok és lovasok		472

23 A forrást idézi: *Takáts Sándor: A magyar gyalogság megalakulása.* Bp., 1908. 27. p.

24 A székelyek katonáskodási rendjét újabban áttekintette: *B. Szabó János: A székelyek katonai szerepe Erdélyben a mohácsi csatától a Habsburg uralom megszilárdulásáig (1526–1709).* In: *A határvédelem évszázadai Székelyföldön. Csíkszék és a Gyimesek vidéke.* Szépvíz, 2018. 104–105. p.

Szervitorok/familiárisok csoportja	Név szerint felsorolt személyek száma	Lótartás száma
Erdélyben lévő puskások		534
Kassai familiárisok a gyalogosokkal		500
Sebesi és lugosi familiáris lovasok		200
A lovasok és gyalogosok összesen a jegyzékben		4096
[Összesen]	[209]	[4118]

Fráter György szervitorainak és familiárisainak jegyzéke (1552)

Nomina dominorum familiarum et servitorum Reverendissimi Domini
tam in Hungaria quam in Transylvania existentes

Dominus Franciscus Kendi equos I^c

Dominus Franciscus Therek equos I^c H

Dominus Andreas Bathori equos I^c

Dominus Ladislaus Edenfi equos L

Gaspar Perusyt²⁵ equos L

ThomasWarkoch²⁶ equos L

Georgius Boynichit equos H^v

Joannes Palatich²⁷ equos H^H-II

25 Perusics/Perusich Gáspár a kezdetektől Szapolyai pártján álló horvát nemes, György barát rokona, talán sógora (?) volt, még János király helyezte Csanád várába és a püspökségbe, 1550-ben is Csanád várának kapitánya. Vö. *Borovszky Samu*: Csanád vármegye története 1715-ig. 1. köt. Bp., 1896. 180–181. p.; *Varga Szabolcs*: Nádasdy Tamás horvát-szlavón bánága, 1537–1539. In: *Századok* 144. (2010) 817. p.

26 Nopsiczi Várkoecs Tamás egri várkapitány (1542–1548), majd 1549-től Várad várkapitánya volt, 1552–1553-ban Bihar vármegye főispáni tisztségét viselte. Vö. Bihar vármegye és Nagyvárad. Szerk.: Borovszky Samu. Bp. 1901. (Magyarország vármegyéi és városai) 581. p.; *Szántó Imre*: A Temesvidék és Maros-völgy várainak török uralom alá jutása 1552-ben. In: *Századok* 105. (1971) 37., 46–53. p.

27 Palatics János Csanád megyei birtokos család sarja, az 1540-es években a Szapolyaiak híve, 1549-ben Fráter György bizalmi embere. Vö. Csanád vármegye története 1715-ig. 2. k. Szerk.: Borovszky Samu. Bp., 1897. (Magyarország vármegyéi és városai) 260. p.

Clemens Arthandy²⁸ equos III-II
Anthonius Methnoky²⁹ equos III II
Gabriel Bethlen³⁰ equos Hv
Georgius Bochkai³¹ equos Hv
Nicolaus Chaki equos H
Christophorus Bathory equos H
Michael Somlai equos H
Georgius Bethlen equos xvi
Joannes Thelegdy equos H
Wolffangus Bornemyzza equos Hv
Georgius Melit equos III II
Petrus Korlathovyt equos III II
Stephanus Seredi equos H
Franciscus Nemethi equos xvi
Petrus Kende equos xvi
Blasius Olha equos H
Ladislaus Gergovicza equos x [10]
Dragyt Zpathar equos H [20]
Ztanchywl Preztelnyk equos f [10]

-
- 28 Árthándy Kelemen, a bihari Kereki várának birtokosa, a Szapolyaiak híve, Erdély Habsburg uralom alatti időszakában az egyik fő szervezője volt a királyi család visszahozatalára irányuló mozgalomnak. Vö. *Veress E.*: Erdély fejedelmi interregnuma i. m. 54–57., 61. p.; *Karácsonyi János*: Békésvármegye története. I. köt. s. l. 1896. 130–132. p.
- 29 A Muthnoky család tagja, amelynek birtokai voltak Temes, Arad, Krassó megyékben. *Lendvai Miklós*: Temes vármegye nemes családjai I. Bp., 1896. 73. p.
- 30 A listában említett Bethlen Gábor és György mellett Bethlen Farkas is Fráter György szervitori körébe tartozott. Ld. Bethlen Farkas levele, 1542-ből: Fráter György levelezése i. m. 80–81.; Vö. *Karácsonyi János*: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem ősei. In: Turul A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közlönye 15. (1897) 49–57. p.
- 31 Az itt feltüntetett Bocskai György — kismarjai Bocskai István későbbi erdélyi fejedelem édesapja, kezdetben György barát szervitora volt, majd az 1551. évi Habsburg hatalomátvételt követően Ferdinánd oldalára állt, 1556-ban Szamosújvárba menekült a visszatérő Szapolyaiak hadai elől. Vö. *Tagányi Károly – Réthy László – Kádár József*: Szolnok-doboka vármegye monographiája. 6. köt. Deésen, 1903. 220. p. Személye nem keverendő össze a bécsi udvarban szolgáló raszinjai Bocskai Györggyel, aki a későbbi fejedelem másodunokatestvére volt. A rokonsági kapcsolatok tisztázásáról: *Fazekas István*: Négy levél Bocskai István bécsi és prágai tartózkodásához (1572, 1576). In: *Lymbus Magyarásgtudományi forrásöszlemények* (2003) 19–24. p. és *Vinczéné Gulyás Borbála*: Egy „magyar Zeuxis Bécsben”. Bocskay György (1510 k.–1575) kalligráfus tevékenysége. Doktori disszertáció. ELTE, Bp., 2012. 23–24. p.

Petrus Simai equos xii [12]
Ladislaus Glesan equos xvi [16]
Stephanus Zalay equos H
Wolffangus Battyani equos xii
Georgius Weczei equos xii
Martinus Zwlessi equos xii
Simon Forgach equos xii
Demetrius Nagh equos I
Gabriel Sarkezi equos xii
Gregorius Layos equos viii
Stephanus Mod equos vi
Franciscus Henczhidai equos viii
Dionisius Porkolab equos viii
Damianus Nagh equos viii
Nicolaus Subyt equos iiiii
Petrus Horvat equos viii
Joannes Suselit³² equos I
Demetrius Balog equos I
Martinus Gazdag equos I
Mathias Horvat equos I
Joannes Ewcz equos viii
Georgius Horvat equos xiiii
Franciscus Sarkadi equos vi
Joannes Wytkyt equos viii
Gregorius Halmossi equos viii
Paulus Maroczi equos vii
Franciscus Zylassi equos viii
Paulus Kapitan equos viii
Georgius Farkasyt equos viii
Anthonius Horvat equos viii
Petrus Pan equos I
Joannes Fekethe equos I
Franciscus Begesy equos viii

32 Gyögy barát szolgálatában állt a Suselit/Susalit család több tagja, amit jelez egyik adománya „Petri Horwath Swsalith de Lwkaryth”-nak, 1543-ból. Vö. Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából. IV. k. 1542–1547. Szerk.: Karácsonyi J[ános] – Kollányi F[erenc]. Bp., 1909. 225. p.

Joannes Farkas equos f
Emericus Erdesegei equos viii
Sandor Ugrai equos viii
Andreas Marochi equos viii
Valentinus Scarlyt equos viii
Paulus Sultan equos viii
Caspar Pazman equos viii
Petrus Cybak equos viii
Colomanus Komlosi equos xii
Georgiius Pribek equos vi
Petrus Bachmegei³³ equos viii
Georgius Kesdi equos viii
Andreas Wer equos viii
Caspar Vas equos vi
Blasius Zentkirali equos vi
Thomas Tholdi equos vi
Georgius Thelegdi equos viii
Petrus Nagh equos Hv
Ladislaus Was equos Hv
Paulus Melyt equos f
Ambrosius Chorba equos f
Paulus Chaki³⁴ equos vi
Joannes Barthakowyt equos vi
Joannes Dobai³⁵ equos xv

-
- 33 Bácsmegeyi Péter talán a neves bácsmegeyi Bánk Pálnak, Szamosújvár várnagyának rokona lehetett. Bánk Pál 1540–1552 között folyamatosan Szamosújvár élén állt, különféleképpen megnevezett tisztségekben (castellanus, provisor, praefectus), időnként Horvát Ferencsel együtt. 1552-ben alvajdai pozícióban is volt. *Tagányi Károly – Réthy László – Kádár József*: Szolnok-doboka vármegye monographiája. VI. köt. Deésen, 1903. 249. p.
- 34 Csáki Pál 1551–1552 években „Wywar” várnagya, Fráter György embere volt. Castaldótól adományban részesült. *Neumann T. – Pálffy G.*: Főkapitányi és főhadparancsnoki adományok i. m. 244–245. p.
- 35 Dobai János is a fentebbi adománylevélben szerepel, mint „Wywar” provisor. Az oklevélben Csáki és Dobai mint Fráter György hűséges szolgálói tűnnek föl, akik az ő halála után Ferdinánd szolgálatába álltak, és a várat minden nehézség nélkül átadták neki, illetve az elhunyt váradi püspök javait megőrizték a király számára. Megjegyzem, hogy itt nem Marosújvárról, hanem Szamosújvárról van szó, ahol Fráter György nagy mennyiségű értéktárgyat, pénzt és egyéb javakat halmozott föl. Uo.

Andreas Ispan equos Hv
Joannes Drawa equos xii
Franciscus Zylahi equos xii
Georgius Farnasyt equos viii
Georgius Bornemyzza equos vi
Ladislaus Horvat equos vi
Caspar Horvat equos viii
Ladislaus Mondolai equos v
Nicolaus Symai equos iiiii
Emericus Zekel equos vii
Franciscus Reday equos iii
Mathias Panazi equos iiiii
Joannes Nagh equos ii
Joannes Kramenychit equos viii
Nicolaus Boynichit equos vii
Andreas Kerecheni equos vi
Marko Horvat equos v
Gregorius Orzag equos vi
Joannes Chyre equos vii

Adolescentes reverendissimi Domini

Franciscus Idenffi equos vi
Michael Kornis³⁶ equos vi
Georgius Kaczai equos vi
Petrus Balog equos viii
Matheus Barbel equos vi
Georgius Zokoli equos v
Petrus Forro equos vi
Albertus Komornyk equos iiiii
Balthasar Dragi equos iiiii
Caspar Ebeni equos iii
 Nicolaus Tholdi equos iii

36 Homoródszentpáli Kornis Miklós fia Mihály lehet, a család felemelkedésének egyik megalapozója. Vö. *Vass Miklós*: A Homoród-szentpáli Kornis-család. In: *Turul A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Közlönye* (1908) 18–21. p.; *Balogh Judit – Horn Ildikó*: A Hatalomépítés útjai: a homoródszentpáli Kornis család története. In: *Századok* 142. (2008) 4. sz. 849–896. p.

Stephanus Kaczkffi equos iii
Stephanus Bayoni equos iii
Franciscus Vas equos iii
Stephanus Posgai equos iii
Petrus Solmossi equos ii
Zpathar equos ii
Utisenowyt equos ii
Andreas Byka equos iii
Rhuni equos ii
Franciscus Horvat equos iiiii
Michael Lazar equos iii
Michael Ban equos iiiii
Petrus Andrassi equos iiiii
Maylad³⁷ equos ii
Blasius Beldi equos iii
Stephanus Kerczer equos iii
Joannes Lazar equos iii
Martinus Forro equos iii
Benkowyth equos iii
Kathai equos ii
Glawycza equos ii

Tubicinatores

Paulus equos iii
Nicolaus equos ii
Joannes equos ii
Stephanus equos ii
Philippus equos ii
Gregorius equos ii
Nicolaus Dobos equos ii

Domini servitores reverendissimi domini Transylvanenses

37 Nem lehet Maylád/Majláth Gábor, mert ő ez idő tájt Sárváron, a Nádasdy-udvarban tartózkodott. Vö. *Szádeczky Lajos*: Fogaras vára és uradalma történeti emlékei. Kolozsvár, 1892. 22–41. p.

Joannes Glesan³⁸ equos Hv
Michael Banfi equos Hv
Stephanus Banfi equos Hv
Bernardus Banfi equos xvi
Sebastianus Nagh equos xii
Gregorius Apaffi equos xii
Wolffangus Harynnai equos H
Joannes Kendeffi equos Hv
Michael Kabos equos xii
Joannes Fanczi equos xii
Georgius Maczkasi equos viii
Ladislaus Dienessi equos xvi
Joannes Ravazdi equos vi
Jacobus Kalani equos vi
Stephanus Zelki equos vi
Balthasar Margai equos vi
Petrus Gerendi equos xii
Joannes Tobiassi equos f
Matheus Pestheni equos v
Wolffangus Balatffi equos viii
Franciscus Patochi equos xii
Franciscus Dobokai equos viii
Caspar Vadassi equos viii
Sebastianus Zekel equos vi
Michael Gywlai equos vi
Martinus Horvat equos vi
Andreas Wezzedi equos viii
Nicolaus Gereb equos viii
Anthonius Kazda equos viii
Gregorius Horvat equos vi
Joannes Budahazi equos iiiii
Andreas Nagh equos iiiii

38 A Békés vármegyei birtokos Glésán János az 1540-es években a királynő szűkebb szervitori köréhez tartozott, a negyvenes évek végén, de 1553–1555-között is Küküllővár provisorja volt. *Véress E.*: Izabella királyné i. m. 269. p.; *Oborni Teréz*: Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt 1552–1556. Bp., 2002. (Fons Könyvek 1.) 99., 256., 311. p.

Michael Themeswari³⁹ equos vi
Thomas Kys equos I
Egidius Thomori equos xvi
Blasius Was equos I
Matheus Was equos vi
Jacobus Pokai equos xvi
Gregorius Berchen equos viii
Joannes Podwynai equos vi
Michael Horvat equos viii

Domini Siculi servitores domini Reverendissimi

Thomas Myhalffi equos IIII
Franciscus Myhalffi equos II
Paulus Daczo equos I
Thomas Daczo equos xvi
Georgius Daczo equos I
Lazarus Chani equos viii
Franciscus Lazar equos viii
Joannes Lazar equos viii
Blasius Pokai equos vi
Franciscus Bernald equos I
Petrus Zekel equos vi
Franciscus Beldi equos vi
Simon Forro equos vi
Vitalius equos iiiii
Cziriak Zekel equos iii
Blasius Zekel equos vi
Ladislaus Anthal equos iiiii
Koda equos iiiii
Nicolaus Zekel equos iii
Balthasar Forro equos I
Petrus Lazar equos vi
Blasius Bachki equos vi

39 1552-ben Chagor Ferencsel együtt Szamosújvár praefectusi és provisorii tisztségét viselte. Vö. *Tagányi K. – Réthy L. – Kádár J.*: Szolnok-doboka vármegye monographiája VI. k. i. m. 249–250. p. Készült az NKFIH- 108744 program keretében.

Nicolaus Bessenei equos vi
Valentinus Cyriak equos v
Urbanus Nagh equos iiii

Pedites et equites Chanadini existentes IIII^c LH ii
Pedites domini reverendissimi pixidarii hic in Transylvania existentes V^c HH-iiii
Domini familiares Cassovienses una cum peditibus V^c
Domini familiares Sebesienses et Lugosienses equites ii^c
Summa equitum et peditum facit IIII^m LHHvi

Duobus vice waywodis Regni Transylvaniae ad sallarium singulis soluti florenos
I^m
Comiti Siculorum ad sallarium soluti florenos I^m

Forrás: Biblioteca Ambrosiana G 275 inf. jelzetű, ún. Castaldo-kódex. A jegyzék a kódexben a fol. 93-tól kezdődően 15 számozatlan oldalon található.

